

تبیین جایگاه شاخص آزادی اقتصادی در چرخه فعالیت‌های کارآفرینانه در ایران

نعمت‌اله شیری*¹ - شهین بهور²

1. استادیار گروه کارآفرینی و توسعه روستایی دانشگاه ایلام

2. دانشجوی دکتری مدیریت کارآفرینی دانشکده اقتصاد و کارآفرینی دانشگاه رازی

تاریخ دریافت: 1399/2/24

تاریخ پذیرش: 1400/3/23

چکیده

پژوهش حاضر با هدف اصلی بررسی تأثیر شاخص آزادی اقتصادی بر چرخه فعالیت‌های کارآفرینانه در کشور ایران انجام شد. این پژوهش به لحاظ هدف، کاربردی و در گردآوری و تحلیل داده‌ها، توصیفی - همبستگی بود که به روش خودرگرسیون توزیعی با وقفه انجام شد. برای این منظور از داده‌های سازمان دیده‌بان جهانی کارآفرینی و مؤسسه فریزر در طی سال‌های 2005 تا 2017 بهره گرفته شد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار ایوبوز نسخه 9 تجزیه و تحلیل شدند. نتایج پژوهش نشان داد که شاخص‌های آزادی اقتصادی (اندازه دولت، امنیت حقوق مالکیت، دسترسی به پول سالم، آزادی تجارت خارجی و تنظیم قوانین و مقررات) به صورت مثبت یا منفی بر چرخه فعالیت‌های کارآفرینانه (نوظهور، جدید، نوپا، تثبیت شده و خروج از کسب و کار) در ایران تأثیر می‌گذارند. برای مثال، نتایج پژوهش نشان داد که متغیر اندازه دولت به صورت منفی و معناداری بر فعالیت‌های کارآفرینانه نوظهور، جدید، نوپا و تثبیت شده و به صورت مثبت و معنادار بر نرخ خروج از کسب و کارها تأثیرگذار بود. یافته‌های این مطالعه دستاوردهای نظری و کاربردی مناسبی برای کمک به پژوهشگران و سیاست‌گذاران در زمینه توسعه فعالیت‌های کارآفرینانه دارد.

واژه‌های کلیدی: اقتصاد منبع‌محور، آزادی اقتصادی، فعالیت‌های کارآفرینانه

مقدمه

در عصر حاضر، تغییرات جمعیت، فناوری، تورم، بیکاری، عدم توسعه یافتگی و دیگر عوامل محیطی، جامعه بشری را به صورت بسیار متفاوت از گذشته تغییر داده و چالش‌ها و فرصت‌های جدیدی را فراهم آورده است؛ به گونه‌ای که بیکاری به عنوان یکی از اصلی‌ترین بحران‌های اقتصادی - اجتماعی در نتیجه این تغییر و تحولات به وجود آمده است (مدرسی‌عالم و داوودی، 1393). در این راستا، به کارآفرینی به عنوان رهیافتی نوین برای تسریع رشد اقتصادی، توسعه شغلی و رفاه توجه شده است (Kuckertz, et.al, 2016, Bradley & Klein, 2016). کارآفرینی مفهومی است که نقش مؤثری در توسعه و پیشرفت اقتصادی کشورها دارد؛ به طوری که در اقتصادهای رقابتی و مبتنی بر بازار، دارای نقش کلیدی است؛ از این رو، تضمین حیات و بقای کشورها نیازمند نوآوری، ابداع و خلق محصولات و خدمات جدید است (مدرسی‌عالم و داوودی، 1393). در تأیید این ادعا، براساس نتایج گزارش‌های مختلف مشخص شده است که رشد ناخالص داخلی ایالات متحده، اروپا و برخی کشورهای آسیایی، مدیون فعالیت‌های کارآفرینانه شرکت‌های کوچک و متوسط می‌باشد (Haltiwanger, Jarmin, 2016; Guzman & Stern, 2016; McMillan & Woodruff, 2002; & Miranda, 2013). لذا می‌توان گفت کارآفرینی یکی از اساسی‌ترین رهیافت‌ها در جهت اشتغال‌زایی، توسعه روند اشتغال، خلق و ابداع محصولات جدید و به طور کلی پویایی اقتصاد در کشورها است (ایمانی‌پور و زیودار، 1387) و با ترویج و توسعه آن به ویژه در کشورهای در حال توسعه نظیر ایران می‌توان گامی در جهت کاهش نرخ بیکاری و افزایش اشتغال‌زایی برداشت.

آزادی اقتصادی و جهانی شدن یکی از عواملی است که می‌تواند نقش مؤثری در افزایش نرخ فعالیت‌های کارآفرینانه و خوداشتغالی داشته باشد، با جهانی شدن و آزادی اقتصادی، حرکت به سمت بهبود کارآیی و بهینه ساختن استفاده از منابع آغاز شده و اشتغال در فعالیت‌های ناکارآمد نظیر فعالیت‌هایی که صرفاً با حمایت دولت قابل دوام است از بین خواهد رفت (Lall, 2004)؛ به گونه‌ای که با توجه به فضای آزادتر حاکم بر بازارهای بین‌المللی، هر اندازه در بازارهای داخلی، دخالت و محدودیت‌های کم‌تری حاکم شود، بنگاه‌ها آمادگی بیش‌تری برای خوداشتغالی و فعالیت در بخش خصوصی و بازارهای جهانی به دست می‌آورند.

آزادی اقتصادی با ایجاد فضایی مناسب و با از بین بردن محدودیت بر تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات و سود بیش‌تر برای کارآفرینان، زمینه‌ای مناسب جهت سرمایه‌گذاری و خلق و کشف فرصت‌هایی برای اشتغال و نوآوری بیش‌تر را ایجاد می‌کند. همچنین، با اصلاح فضای کسب و کار و بهبود شاخص‌های کارآفرینی در عرصه جهانی، نه تنها می‌توان گامی مثبت و اساسی در جهت تقویت جنبه مشارکت بخش خصوصی در عرصه اقتصاد و ارتقاء سطح اشتغال و تولید در کشور برداشت؛ بلکه زمینه فعالیت سرمایه‌گذاران خارجی را نیز می‌توان فراهم کرد. با این اوصاف، نظر به اهمیت موضوع توسعه فعالیت‌های کارآفرینانه در سطح ملی و بین‌المللی، پژوهش حاضر به واکاوی نقش شاخص‌های آزادی اقتصادی در چرخه فعالیت‌های کارآفرینانه در ایران پرداخته است.

مروری بر مبانی نظری و پیشینه پژوهش

فعالیت‌های کارآفرینانه بر اساس تعریف دیده‌بان جهانی کارآفرینی، شامل؛ 1. کارآفرینی نوظهور؛ 2. کارآفرینی جدید، 3. کارآفرینی نوپا 4. کارآفرینی تثبیت‌شده و 5. نرخ خروج از کسب و کار می‌باشد (Reynolds & Curtin, 2008). شاخص آزادی اقتصادی شامل پنج حوزه یا زیرگروه؛ اندازه دولت (مالکیت دولتی و سرمایه‌گذاری دولت نسبت به کل سرمایه‌گذاری، بالاترین نرخ مالیات)، ساختار قانونی و امنیت حقوق مالکیت (استقلال قضایی، عدالت قضایی)، دسترسی به پول سالم (آزادی مالکیت ارزش‌های خارجی، تغییر نرخ تورم)، آزادی تجارت بین‌الملل (کنترل‌های بازار داخلی و بین‌المللی، موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای تجارت، کنترل بازار سرمایه)، تنظیم قوانین و مقررات (قوانین مربوط به بازار، اعتباری، کسب و کار و نیروی کار) می‌باشد (رضائی، 1399). در زمینه ارتباط بین شاخص آزادی اقتصادی و فعالیت‌های کارآفرینانه مطالعات معدودی در سراسر جهان انجام شده است. در این راستا، هیمن و همکاران¹ (2013) نشان دادند که رابطه مثبت و معناداری بین سرمایه‌گذاری، کیفیت نهادی، آزادی اقتصادی و کارآفرینی نوآورانه در حال ظهور وجود دارد. چاری و

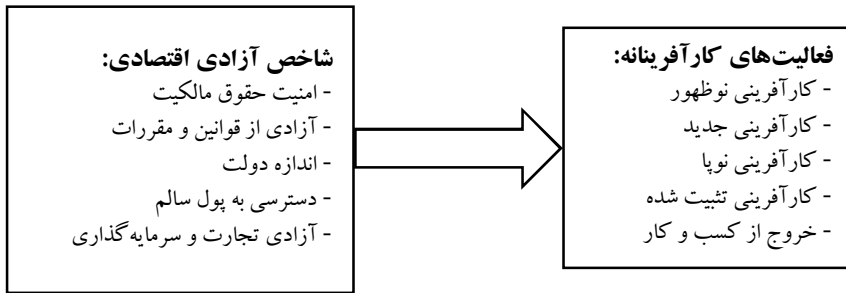
دیکسیت¹ (2015) بیان داشتند که احتمال شروع تجارت رسمی از سوی گروه‌های تجاری با توسعه سیاست‌های خصوصی‌سازی و با حضور شرکت‌های خارجی بیش‌تر است. دوران و همکاران² (2018) نشان دادند که نگرش‌ها و فعالیت‌های نوآورانه به افزایش تولید ناخالص داخلی در کشورهایی با درآمد بالا منجر شده است در حالی که، تأثیر منفی در اقتصادهایی با درآمد متوسط و کم درآمد دارد. بودریوکس و همکاران³ (2019) نشان دادند که آزادی اقتصادی نه تنها تلاش فردی فعالیت‌های تولیدی کارآفرینی را هدایت می‌کند؛ بلکه بر حوزه‌ای که منابع شناختی - اجتماعی افراد به احتمال زیاد بسیج شده‌اند و منجر به کارآفرینی با رشد بالا می‌شوند نیز تأثیر می‌گذارد. عیسی‌زاده و مهرانفر (1391) در مطالعه‌ای نشان دادند که اندازه کوچک دولت، ساختار بهتر قانون و حمایت از حقوق مالکیت افراد باعث افزایش خوداشتغالی می‌شوند. فدائی و کاظمی (1391) نشان دادند که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در هر دو دوره کوتاه‌مدت و بلندمدت به‌طور مستقیم و معنی‌داری بر سطح اشتغال تأثیرگذار بوده و فرآیند ایجاد اشتغال را بهبود بخشیده است. شاه‌آبادی و مرادی (1395) نشان دادند که تأثیر شاخص‌های آزادی اقتصادی کل، ساختار قانونی امنیت حقوق مالکیت، پول سالم و آزادی تجارت بین‌المللی بر سرمایه‌گذاری بخش خصوصی مثبت و معنادار بوده است. محمدزاده و همکاران (1395) در مطالعه بررسی آزادی اقتصادی در 50 کشور منتخب در طی دوره 2004 تا 2013 با استفاده از داده‌های تابلویی موسسه فریزر و بنیاد هریتیج، نشان دادند که توسعه انسانی، تقویت اثربخشی دولت و جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی تأثیر مثبت و معناداری بر توسعه فعالیت‌های کارآفرینی دارد. متوسلی (1395) در پژوهشی نشان داد که فرآیند خلق بی‌بدیل مستلزم سه بنیاد کلیدی آزادی ذهن، تفاوت در قابلیت‌های ذهنی و نیاز به آموزش‌های منحصر به فرد و قدرت تخیل فرد است. انتظاری (1397) در مطالعه‌ای نشان داد که اقتصاد آزاد و محیط سیاسی کارا و اثربخش مؤلفه‌های کلیدی زیست بوم کارآفرینی نوآورانه هستند و دیگر مؤلفه‌ها براساس آن‌ها شکل می‌گیرند. بهور و همکاران (1398) نشان

1 Chari and Dixit

2 Doran et al.

3 Boudreaux et al.

دادند که آزادی اقتصادی رابطه معناداری با سطح فعالیت‌های کارآفرینانه نوآورانه دارد. در این مطالعه مشخص شد که شاخص‌های آزادی تجارت خارجی، تنظیم قوانین و مقررات و امنیت حقوق مالکیت بیش‌ترین میزان تأثیر بر سطح فعالیت‌های کارآفرینانه نوآورانه دارند. زیوری و همکاران (1398) در پژوهشی تأثیر مثبت و معنادار دسترسی به منابع مالی بر فعالیت‌های کارآفرینانه در کشورهای در حال توسعه را تأیید کردند. با توجه به مبانی نظری و پیشینه تجربی پژوهش می‌توان گفت که شاخص‌های آزادی اقتصادی با فعالیت‌های کارآفرینی در کشورهای مختلف در ارتباط هستند؛ بنابراین، چارچوب مفهومی پژوهش را به صورت زیر تدوین کرد (شکل 1).

شکل 1. چارچوب نظری پژوهش

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از لحاظ ماهیت در دسته پژوهش‌های کمی و با توجه به هدف، کاربردی محسوب می‌شود. جهت گردآوری و تحلیل داده‌ها از طرح تحقیق توصیفی - همبستگی بهره گرفته شد. به منظور جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات از داده‌های ثانویه استفاده شد. داده‌های ثانویه، داده‌هایی است که قبلاً توسط شرکت‌ها و یا مؤسساتی دیگر جمع‌آوری شدند و نیازی به جمع‌آوری مستقیم آن‌ها از جامعه مورد مطالعه پژوهش نیست. برای این منظور از داده‌های ثانویه بانک اطلاعاتی سازمان دیده‌بان جهانی کارآفرینی¹ و مؤسسه فریزر² در طی سال‌های 2005 تا 2017 (قابل دستیابی تا زمان انجام این مطالعه) استفاده شده است. در ادامه مفاهیم و

1 قابل دسترسی در سایت: <https://www.gemconsortium.org/data/sets?id=aps>

2 قابل دسترسی در سایت: <https://www.fraserinstitute.org/economic-freedom/dataset>

نماد متغیرها ارائه شده است (جدول 1).

جدول 1. مفاهیم و نوع متغیرهای پژوهش

نوع متغیر	مقیاس متغیر	شرح	نماد	متغیرها
وابسته	فاصله‌ای	سهم جمعیت درگیر در مرحله کارآفرینی نوظهور (جمعیت 18 تا 64 سال)	Nas	کارآفرینی نوظهور
وابسته	فاصله‌ای	سهم جمعیت درگیر در مرحله کارآفرینی جدید	New	کارآفرینی جدید
وابسته	فاصله‌ای	سهم جمعیت درگیر در مرحله کارآفرینی نوپا	Es	کارآفرینی نوپا
وابسته	فاصله‌ای	سهم جمعیت درگیر در مرحله کارآفرینی تثبیت شده	Est	کارآفرینی تثبیت شده
وابسته	فاصله‌ای	سهم جمعیت درگیر در مرحله خروج از کسب و کار	Dis	خروج از کسب و کار
مستقل	فاصله‌ای	ارزش شاخص بین 0 تا 10، که در آن یک مقدار بزرگتر به معنی آزادی اقتصادی بیشتر است	EF	آزادی اقتصادی
مستقل	فاصله‌ای	ارزش شاخص بین 0 تا 10، که در آن یک مقدار بزرگتر به معنی امنیت حقوق مالکیت بیشتر است	Lpr	امنیت حقوق مالکیت
مستقل	فاصله‌ای	ارزش شاخص بین 0 تا 10، که در آن یک مقدار بزرگتر به معنی پیچیدگی نظارتی کمتر است	R	آزادی از آیین‌نامه (قوانین و مقررات)
مستقل	فاصله‌ای	سهم مصرف دولت از تولید ناخالص داخلی	Sg	اندازه دولت
مستقل	فاصله‌ای	ارزش شاخص بین 0 تا 10، که در آن یک مقدار بزرگتر به معنی مالیات (بر درآمد نهایی) کمتر است	Sm	دسترسی به پول سالم
مستقل	فاصله‌ای	ارزش شاخص بین 0 تا 10، که در آن یک مقدار بزرگتر به معنی آزادی بیشتر در تجارت بین‌المللی و سرمایه‌گذاری است	Fti	آزادی تجارت و سرمایه‌گذاری بین‌المللی

در این پژوهش جهت بررسی مانایی (پایایی) متغیرها از آزمون ریشه واحد دیکی-فولر تعمیم‌یافته (ADF) و آزمون هم‌انباشتگی یوهانسن استفاده شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش خود رگرسیونی توزیعی با وقفه¹ در محیط نرم‌افزار ایویوز نسخه 29 انجام شد. در این پژوهش با توجه به فرم محاسباتی روش خود رگرسیونی توزیعی با وقفه، شکل عمومی مدل‌ها که به بررسی تأثیر متغیرهای اندازه دولت، تنظیم قوانین و مقررات، دسترسی به پول سالم، امنیت حقوق مالکیت و آزادی تجارت خارجی بر کارآفرینی نوظهور (مدل 1)، کارآفرینی جدید (مدل 2)، کارآفرینی نوپا (مدل 3) کارآفرینی تثبیت شده (مدل 4) و خروج از کسب و کار (مدل 5) می‌پردازد، به صورت زیر است:

$$\text{مدل 1: } \text{NAS} = \alpha_1 t + \beta_{11} \text{SG}t + \beta_{21} \text{LPR}t + \beta_{31} \text{SM}t + \beta_{41} \text{FTI}t + \beta_{51} \text{R}t + \varepsilon_{1t}$$

$$\text{مدل 2: } \text{NEW} = \alpha_2 t + \beta_{12} \text{SGt} + \beta_{22} \text{LPRt} + \beta_{32} \text{SMt} + \beta_{42} \text{FTIt} + \beta_{52} \text{Rt} + \varepsilon_{2t}$$

$$\text{مدل 3: } \text{ES} = \alpha_3 t + \beta_{13} \text{SGt} + \beta_{23} \text{LPRt} + \beta_{33} \text{SMt} + \beta_{43} \text{FTIt} + \beta_{53} \text{Rt} + \varepsilon_{3t}$$

$$\text{مدل 4: } \text{EST} = \alpha_4 t + \beta_{14} \text{SGt} + \beta_{24} \text{LPRt} + \beta_{34} \text{SMt} + \beta_{44} \text{FTIt} + \beta_{54} \text{Rt} + \varepsilon_{4t}$$

$$\text{مدل 5: } \text{DIS} = \alpha_5 t + \beta_{15} \text{SGt} + \beta_{25} \text{LPRt} + \beta_{35} \text{SMt} + \beta_{45} \text{FTIt} + \beta_{55} \text{Rt} + \varepsilon_{5t}$$

در نهایت، برای بررسی ارتباط بین متغیرها در ایران از مدل خود رگرسیونی توزیعی با وقفه توزیعی باند استفاده شده است که فرم عمومی آن به صورت زیر است:

$$\Delta Y = \beta_0 + \sum_{i=1}^p \beta_1 Y_{t-i} + \sum_{j=1}^q \beta_2 X_{t-j} + \theta_1 Y_{t-i} + \theta_2 X_{t-j} + U_t$$

که در رابطه فوق $\sum_{i=1}^p \beta_1 Y_{t-i} + \sum_{j=1}^q \beta_2 X_{t-j}$ نشان‌دهنده رابطه کوتاه‌مدت میان متغیرهای مدل است؛ جز $\theta_1 Y_{t-i} + \theta_2 X_{t-j}$ رابطه بلندمدت میان متغیرها را نشان می‌دهد (کریمی و همکاران، 1398)؛ و U_t نیز بیانگر جز اخلاص است. همچنین، Y متغیر وابسته، X متغیر مستقل و U_t نیز جزء اخلاص می‌باشد.

یافته‌ها

الف) تحلیل مانایی (پایایی)

نتایج آزمون مانایی متغیرهای مدل سری زمانی در جدول زیر نمایش داده شد (جدول 2).

جدول 2. آزمون ریشه‌واحد دیکی-فولر تعمیم‌یافته در سطح

متغیر	مقادیر بحرانی	دیکی-فولر	احتمال	I(0,1,2)
کارآفرینی نوظهور	-3/144920	-4/444486	0/0059	I(0)
کارآفرینی جدید	-3/175352	-5/926464	0/0008	I(1)
کارآفرینی نوپا	-3/175352	-3/677650	0/0227	I(1)
کارآفرینی تثبیت‌شده	-3/175352	-3/868923	0/0168	I(1)
نرخ خروج از فعالیت	-3/175352	-4/810237	0/0040	I(1)
اندازه دولت	-3/175352	-4/757893	0/0043	I(1)
امنیت حقوق مالکیت	-3/175352	-6/104806	0/0006	I(1)
دسترسی به پول سالم	-3/212696	-3/076453	0/0613	I(1)
آزادی تجارت خارجی	-3/175352	-5/859990	0/0009	I(1)
تنظیم قوانین و مقررات	-3/212696	-0/992589	0/0111	I(1)

نتایج ارائه شده در جدول 2؛ نشان می‌دهد که در مرحله اول تنها متغیر کارآفرینی نوظهور مانا است و سایر متغیرها با یک مرتبه تفاضل‌گیری مانا شده‌اند. در ادامه، نتایج آزمون هم-انباشتگی متغیرهای مدل ارائه شده است (جدول 3).

جدول 3. آزمون هم‌انباشتگی یوهانسن

ردیف	متغیر	مقادیر بحرانی در سطح 5 درصد	آماره اثر	احتمال
1	کارآفرینی نوظهور	3/841466	6/323971	0/0119
2	کارآفرینی جدید	3/841466	3/642224	0/0563
3	کارآفرینی نوپا	3/841466	5/867892	0/0154
4	کارآفرینی تثبیت‌شده	3/841466	3/879585	0/0489
5	نرخ خروج از فعالیت	3/841466	1/365449	0/2426

براساس نتایج ارائه شده در جدول 3؛ مشاهده می‌شود که مدل‌های 1، 3 و 4 رابطه هم-جمعی بلندمدت برقرار است؛ این در حالی است که در مدل‌های 2 و 5 هیچگونه رابطه هم-جمعی بلندمدتی بین متغیرها دیده نمی‌شود.

ب) آزمون مدل

نتایج حاصل از تخمین مدل یک در کوتاه‌مدت (جدول 4) و بلندمدت (جدول 5) در ادامه ارائه شده است.

جدول 4. بررسی رابطه کوتاه مدت بین متغیرها (مدل 1)

نتیجه	احتمال	آماره t	ضریب	متغیر توضیحی
رد فرض صفر	0/0204	-1/8700	-2/641889	اندازه دولت
رد فرض صفر	0/0379	0/5947	0/860859	امنیت حقوق مالکیت
رد فرض صفر	0/0223	-0/3704	-0/852268	دسترسی به پول سالم
رد فرض صفر	0/0454	0/4891	1/004815	ازادی تجارت خارجی
رد فرض صفر	0/0304	-2/5632	-3/501818	تنظیم قوانین و مقررات
	0/0605	-2/4154	-0/334279	ضریب تعدیل (-1)

جدول 5. بررسی رابطه بلند مدت بین متغیرها (مدل 1)

احتمال	آماره t	ضریب	متغیر توضیحی
0/0397	-1/2117	-1/980013	اندازه دولت
0/0336	0/5071	0/645187	امنیت حقوق مالکیت
0/0159	-0/3283	-0/638748	دسترسی به پول سالم

متغیر توضیحی	ضریب	آماره t	احتمال
آزادی تجارت خارجی	0/753077	0/4144	0/0237
تنظیم قوانین و مقررات	-2/624523	-1/9977	0/0022
عرض از مبدأ	31/042523	1/8446	0/0244
	10%	5%	2/5%
آماره F	حد پایین	2/08	2/39
4/203685	حد بالا	3	3/73
		3/06	2/7
		4/15	3/73

نتایج ارائه شده در جداول 4 و 5؛ بیانگر این است که در کوتاه و بلندمدت بین متغیرهای مستقل اندازه دولت، دسترسی به پول سالم و تنظیم قوانین و مقررات با متغیر وابسته (کارآفرینی نوظهور)، رابطه منفی و معناداری وجود دارد؛ در حالی که بین سایر متغیرها یعنی امنیت حقوق مالکیت و آزادی تجارت خارجی با متغیر وابسته یک رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. همچنین، خروجی مربوط به ضریب تعدیل که در سطر آخر جدول 4؛ ارائه شده است، حاکی از این است که در کوتاه‌مدت در هر دوره 33 درصد از عدم تعادل‌ها برطرف می‌شود. با توجه به نتایج جداول 4 و 5؛ مدل سری زمانی مربوط به ایران به صورت زیر تخمین زده می‌شود:

$$DNAS = \alpha_1 + \beta_{11}DSG + \beta_{21}DLPR + \beta_{31}DSM + \beta_{41}DFTI + \beta_{51}DR + \delta_{11}SG + \delta_{21}LPR + \delta_{31}SM + \delta_{41}FTI + \delta_{51}R + U_t$$

که در آن α_1 بیانگر عرض از مبدأ و ضرایب β_{51} ، β_{41} ، β_{31} ، β_{21} ، β_{11} به ترتیب نشان‌دهنده ضرایب کوتاه‌مدت مربوط به متغیرهای اندازه دولت، امنیت حقوق مالکیت، دسترسی به پول سالم، آزادی تجارت خارجی و تنظیم قوانین و مقررات می‌باشد و δ_{11} ، δ_{12} ، δ_{13} ، δ_{14} ، δ_{15} به ترتیب نشان‌دهنده ضرایب مربوط به دوره بلندمدت هستند. با جایگزاری مقادیر عددی مربوط به ضرایب، مدل (1) به صورت زیر برآورد می‌شود:

$$DNAS = 31.04 - 2.64 DSG + 0.86 DLPR - 0.85 DSM + 1.00 DFTI - 3.50 DR - 1.98 SG + 0.64 LPR - 0.64 SM + 0.75 FTI - 2.62 R + \varepsilon$$

در این مدل، هرگاه مقدار آماره F بزرگ‌تر از حد بالای باند باشد، فرضیه صفر رد شده و در نتیجه رابطه هم‌جمعی بلندمدت بین متغیرها وجود دارد. نتایج ارائه شده در جدول 5؛ نشان می‌دهد که در مدل 1؛ مقدار آماره F در تمام سطوح معنادار بزرگ‌تر از حد بالای ارزش بحرانی است؛ بنابراین، رابطه هم‌جمعی بلندمدت میان متغیرها وجود خواهد داشت.

نتایج حاصل از تخمین مدل دو در کوتاه‌مدت (جدول 6) و بلندمدت (جدول 7) در ادامه

ارائه شده است.

جدول 6. بررسی رابطه کوتاه مدت بین متغیرها (مدل 2)

نتیجه	احتمال	آماره t	ضریب	متغیر توضیحی
رد فرض صفر	0/0053	-0/1384	-0/300342	اندازه دولت
رد فرض صفر	0/0233	-0/1971	-0/266996	امنیت حقوق مالکیت
رد فرض صفر	0/0001	0/7997	1/428868	دسترسی به پول سالم
رد فرض صفر	0/0001	-1/5153	-1/972700	آزادی تجارت خارجی
رد فرض صفر	0/0008	-0/2660	-0/784879	تنظیم قوانین و مقررات
	0/0052	-1/2542	-0/705371	ضریب تعدیل (-1)

جدول 7. بررسی رابطه بلند مدت بین متغیرها (مدل 2)

احتمال	آماره t	ضریب	متغیر توضیحی
0/0462	-0/1505	-0/425792	اندازه دولت
0/0469	-0/2033	-0/378519	امنیت حقوق مالکیت
0/0068	0/5644	2/025698	دسترسی به پول سالم
0/0017	-0/8158	-2/796684	آزادی تجارت خارجی
0/0408	-0/3215	-1/112717	تنظیم قوانین و مقررات
0/0017	0/3133	13/122810	عرض از مبدأ
%1	2/5 %	%5	%10
3/06	2/7	2/39	2/08
4/15	3/73	3/38	3
			حد پایین
			حد بالا
			آماره F
			4/354356

نتایج ارائه شده در جداول 6 و 7؛ بیانگر این است که در کوتاه و بلندمدت بین تمام متغیرهای مستقل با کارآفرینی جدید رابطه معناداری وجود دارد و تنها متغیر دسترسی به پول سالم رابطه مثبت و معناداری با متغیر کارآفرینی جدید دارد. همچنین، خروجی مربوط به ضریب تعدیل که در سطر آخر جدول 6؛ ارائه شده است، حاکی از این است که در کوتاه مدت در هر دوره 70 درصد از عدم تعادلها برطرف می شود. با توجه به نتایج جداول 6 و 7؛ مدل سری زمانی مربوط به ایران به صورت زیر تخمین زده می شود:

$$DNew = \alpha_1 + \beta_{11}DSG + \beta_{21}DLPR + \beta_{31}DSM + \beta_{41}DFTI + \beta_{51}DR + \delta_{11}SG + \delta_{21}LPR + \delta_{31}SM + \delta_{41}FTI + \delta_{51}R + U_t$$

با جایگزاری مقادیر عددی مربوط به ضرایب، مدل (2) به صورت زیر برآورد می شود:

$$NEW = 13.12 - 0.30 DSG - 0.27 DLPR + 1.43 DSM - 1.97 DFTI - 0.78 DR - 0.42 SG - 0.38 LPR + 2.02 SM - 2.80 FTI - 1.11 R + \varepsilon$$

نتایج ارائه شده در جدول 7؛ نشان می‌دهد که در مدل 2؛ مقدار آماره F در تمام سطوح معنادار بزرگ‌تر از حد بالای ارزش بحرانی است؛ بنابراین، رابطه هم‌جمعی بلندمدت میان متغیرها وجود خواهد داشت.

نتایج حاصل از تخمین مدل سه در کوتاه‌مدت (جدول 8) و بلندمدت (جدول 9) در ادامه ارائه شده است.

جدول 8. بررسی رابطه کوتاه مدت بین متغیرها (مدل 3)

متغیر توضیحی	ضریب	آماره t	احتمال	نتیجه
اندازه دولت	-3/008358	-2/0461	0/0011	رد فرض صفر
امنیت حقوق مالکیت	2/472018	1/5681	0/0076	رد فرض صفر
دسترسی به پول سالم	-1/809541	-1/1079	0/0083	رد فرض صفر
آزادی تجارت خارجی	1/359750	0/9449	0/0081	رد فرض صفر
تنظیم قوانین و مقررات	-2/045605	-0/8049	0/0074	رد فرض صفر
ضریب تعدیل (-1)	-0/380279	-0/9932	0/0062	

جدول 9. بررسی رابطه بلند مدت بین متغیرها (مدل 3)

متغیر توضیحی	ضریب	آماره t	احتمال
اندازه دولت	-7/910932	-1/0691	0/0039
امنیت حقوق مالکیت	6/500545	0/6721	0/0013
دسترسی به پول سالم	-4/758462	-0/6260	0/0087
آزادی تجارت خارجی	3/575667	0/5380	0/0036
تنظیم قوانین و مقررات	-5/379228	-1/3803	0/0060
عرض از مبدأ	77/427902	1/7763	0/0358
			%10 %5 %2/5 %1
آماره F	حد پایین	2/08	2/39
4/942899	حد بالا	3	3/38
		3/06	2/7
		4/15	3/73

براساس نتایج ارائه شده در جداول 8 و 9؛ مشخص می‌شود که در کوتاه‌مدت و بلندمدت متغیرهای امنیت حقوق مالکیت و آزادی تجارت خارجی به صورت مثبت و معنادار و دیگر متغیرها به صورت منفی و معنادار با کارآفرینی نوپا در ارتباط هستند. خروجی ضریب تعدیل نیز نشان می‌دهد که در کوتاه‌مدت در هر سال 38 درصد از عدم تعادل‌ها برطرف می‌شود و در مدت کمتر از 3 سال، تعادل بلندمدت برقرار خواهد شد. با توجه به نتایج جداول 8 و 9؛ مدل سری زمانی مربوط به ایران به صورت زیر تخمین زده می‌شود:

$$DEs = \alpha_1 + \beta_{11}DSG + \beta_{21}DLPR + \beta_{31}DSM + \beta_{41}DFTI + \beta_{51}DR + \delta_{11}SG + \delta_{21}LPR + \delta_{31}SM + \delta_{41}FTI + \delta_{51}R + U_t$$

با جایگزاری مقادیر عددی مربوط به ضرایب، مدل (3) به صورت زیر برآورد می‌شود:

$$Es = 77.43 - 3.01 DSG + 2.47 DLPR - 1.81 DSM + 1.35 DFTI - 2.04 DR - 7.91 SG + 6.50 LPR - 4.76 SM + 3.57 FTI - 5.38 R + \varepsilon$$

نتایج ارائه شده در جدول 9؛ نشان می‌دهد که در مدل 3؛ مقدار آماره F در تمام سطوح معنادار بزرگ‌تر از حد بالایی ارزش بحرانی است؛ بنابراین، رابطه هم‌جمع‌ی بلندمدت میان متغیرها وجود خواهد داشت.

نتایج حاصل از تخمین مدل چهار در کوتاه‌مدت (جدول 10) و در بلندمدت (جدول 11) در ادامه ارائه شده است.

جدول 10. بررسی رابطه کوتاه مدت بین متغیرها (مدل 4)

نتیجه	احتمال	آماره t	ضریب	متغیر توضیحی
رد فرض صفر	0/0028	-0/4186	-0/794850	اندازه دولت
رد فرض صفر	0/0008	-0/6226	-1/019923	امنیت حقوق مالکیت
رد فرض صفر	0/0035	0/7383	1/347648	دسترسی به پول سالم
رد فرض صفر	0/0070	-0/6288	-0/863968	آزادی تجارت خارجی
رد فرض صفر	0/0091	-1/4410	-3/3465540	تنظیم قوانین و مقررات
	0/0074	-1/7674	-0/6447	ضریب تعدیل (-1)

جدول 11. بررسی رابطه بلند مدت بین متغیرها (مدل 4)

احتمال	آماره t	ضریب	متغیر توضیحی
0/0028	-0/4645	-1/232807	اندازه دولت
0/0063	-0/6840	-1/581894	امنیت حقوق مالکیت
0/0026	0/6422	2/090194	دسترسی به پول سالم
0/0082	-0/6269	-1/340009	آزادی تجارت خارجی
0/0255	-1/8376	-5/190465	تنظیم قوانین و مقررات
0/0033	1/3898	43/400164	عرض از مبدأ
%1	2/5 %	%5	%10
3/06	2/7	2/39	2/08
4/15	3/73	3/38	3
حد پایین			
حد بالا			
آماره F			4/316573

نتایج ارائه شده در جداول 10 و 11؛ بیانگر این است که در کوتاه و بلندمدت بین تمام متغیرهای مستقل با کارآفرینی تثبیت‌شده رابطه معنادار است و تنها متغیر دسترسی به پول سالم در کوتاه و بلند مدت رابطه مثبت و معناداری با متغیر کارآفرینی تثبیت‌شده دارد. خروجی

ضریب تعدیل نیز نشان می‌دهد که در کوتاه مدت در هر سال 64 درصد از عدم تعادلها برطرف می‌شود و در مدت 1/5 سال، تعادل بلندمدت برقرار خواهد شد. با توجه به نتایج جداول 10 و 11؛ مدل سری زمانی مربوط به ایران به صورت زیر تخمین زده می‌شود:

$$DEst = \alpha_1 + \beta_{11}DSG + \beta_{21}DLPR + \beta_{31}DSM + \beta_{41}DFTI + \beta_{51}DR + \delta_{11}SG + \delta_{21}LPR + \delta_{31}SM + \delta_{41}FTI + \delta_{51}R + U_t$$

با جایگزاری مقادیر عددی مربوط به ضرایب، مدل (4) به صورت زیر برآورد می‌شود:

$$EST = 43.40 - 0.79 DSG - 1.02 DLPR + 1.35 DSM - 0.86 DFTI - 3.35 DR - 1.23 SG - 1.58 LPR + 2.09 SM - 1.34 FTI - 5.19 R + \varepsilon$$

نتایج ارائه شده در جدول 11؛ نشان می‌دهد که در مدل 4؛ مقدار آماره F در تمام سطوح معنادار بزرگتر از حد بالای ارزش بحرانی است؛ بنابراین، رابطه هم‌جمعی بلندمدت میان متغیرها وجود خواهد داشت.

نتایج حاصل از تخمین مدل پنج در کوتاه‌مدت (جدول 10) و در بلندمدت (جدول 11) در ادامه ارائه شده است.

جدول 12. بررسی رابطه کوتاه مدت بین متغیرها (مدل 5)

نتیجه	احتمال	آماره t	ضریب	متغیر توضیحی
رد فرض صفر	0/0245	0/0336	0/067199	اندازه دولت
رد فرض صفر	0/0135	-1/2592	-2/121226	امنیت حقوق مالکیت
رد فرض صفر	0/0421	1/1773	2/403710	دسترسی به پول سالم
رد فرض صفر	0/0400	-0/8000	-1/237322	ازادی تجارت خارجی
رد فرض صفر	0/0314	-0/4501	-0/933462	تنظیم قوانین و مقررات
	0/0393	-2/7712	-0/175585	ضریب تعدیل (-1)

جدول 13. بررسی رابطه بلند مدت بین متغیرها (مدل 5)

احتمال	آماره t	ضریب	متغیر توضیحی
0/0046	0/0334	0/062476	اندازه دولت
0/0096	-1/2120	-1/972161	امنیت حقوق مالکیت
0/0011	1/0262	2/234794	دسترسی به پول سالم
0/0065	-0/7328	-1/150371	ازادی تجارت خارجی
0/0014	-0/4650	-0/867865	تنظیم قوانین و مقررات
0/0067	0/442438	9/237581	عرض از مبدأ
%1	2/5 %	%5	%10
3/06	2/7	2/39	2/08
4/15	3/73	3/38	3
			حد پایین
			حد بالا
			آماره F
			4/876434

یافته‌های ارائه شده در جداول 12 و 13؛ بیانگر این است که در کوتاه‌مدت و بلندمدت متغیرهای اندازه دولت و دسترسی به پول سالم به صورت مثبت و معنادار و سایر متغیرها به صورت منفی و معنادار با نرخ خروج از کسب و کار در ارتباط هستند. خروجی ضریب تعدیل نیز نشان می‌دهد که در کوتاه مدت در هر سال، 17 درصد از عدم تعادل‌ها برطرف می‌شود و در مدت حدود 6 سال، تعادل بلندمدت برقرار خواهد شد. با توجه به نتایج جداول 12 و 13؛ مدل سری زمانی مربوط به ایران به صورت زیر تخمین زده می‌شود:

$$DDis = \alpha_1 + \beta_{11}DSG + \beta_{21}DLPR + \beta_{31}DSM + \beta_{41}DFTI + \beta_{51}DR + \delta_{11}SG + \delta_{21}LPR + \delta_{31}SM + \delta_{41}FTI + \delta_{51}R + U_t$$

با جایگزاری مقادیر عددی مربوط به ضرایب، مدل (5) به صورت زیر برآورد می‌شود:

$$DIS = 9.24 + 0.07 DSG - 2.12 DLRP + 2.40 DSM - 1.24 DFTI - 0.93 DR + 0.06 SG - 1.97 LPR + 2.23 SM - 1.15 FTI - 0.87 R + \varepsilon$$

نتایج ارائه شده در جدول 13؛ نشان می‌دهد که در مدل 5؛ مقدار آماره F در تمام سطوح معنادار بزرگ‌تر از حد بالای ارزش بحرانی است؛ بنابراین، رابطه هم‌جمعی بلندمدت میان متغیرها وجود خواهد داشت.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان داد که متغیر اندازه دولت تأثیر منفی و معناداری بر فعالیت‌های کارآفرینانه نوظهور، جدید، نوپا و تثبیت شده دارد. در توجیه این یافته می‌توان ادعان نمود که چنانچه اندازه دولت بزرگ باشد حاکمیت قانون تقویت شده (Stam & Nooteboom, 2011)، در نتیجه نرخ مالیات افزایش می‌یابد و انگیزه و تمایل افراد برای پس‌انداز کردن کاهش می‌یابد؛ به گونه‌ای که با کاهش نرخ سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و کاهش امکانات و سرمایه مورد نیاز، فعالیت‌های کارآفرینانه نیز کاهش می‌یابد (Kuckertz, et.al, 2016). به طور کلی، می‌توان گفت که وجود دولت بزرگتر و با اختیارات بیشتر و تدوین قوانین و مقررات سختگیرانه و ایجاد بوروکراسی‌های اداری مانعی جدی برای فعالیت‌های کارآفرینانه ایجاد کرده است. نتایج پژوهش نیز نشان داد که متغیر اندازه دولت تأثیر مثبت و معناداری بر نرخ خروج از کسب و کارها دارد. یافته‌های اخیر با نتایج مطالعات چاری و دیکسیت (2015) و بهور و همکاران (1398) مطابقت دارد. بنابراین، توصیه می‌شود که برای افزایش فعالیت‌های

کارآفرینانه نوظهور، جدید، نوپا و تثبیت شده و کاهش نرخ خروج از کسب و کارهای کارآفرینانه، دولت‌ها در جهت کاهش ساختارهای دولتی در جامعه اقدام کنند و با استفاده از روش‌ها و رهیافت‌های مختلف در جهت خصوصی‌سازی و واگذاری فعالیت‌های دولتی به بخش خصوصی اقدام کنند. همچنین دولت می‌تواند با در نظر گرفتن یارانه‌های ضمنی برای شرکت‌های بزرگ که چند سال از تأسیس آن‌ها گذشته است، از احتمال ورشکستگی و نابودی این کسب و کارها جلوگیری کرده و با ایجاد اتحادیه‌هایی برای کسب و کارهای جدید در حفظ و تداوم فعالیت‌های آن‌ها تلاش کند.

براساس یافته‌های پژوهش مشخص شد که متغیر امنیت حقوق مالکیت تأثیر مثبت و معناداری بر فعالیت‌های کارآفرینانه نوظهور و نوپا و تأثیر منفی و معناداری بر فعالیت‌های کارآفرینانه جدید و تثبیت شده دارد. نظر به این که وجود یک نظام مالی مؤثر و کارآمد، نقش مهم و اساسی در سرمایه‌گذاری برای ایجاد خودشتغالی و کارآفرینی دارد. داشتن امنیت حقوق مالکیت برای کارآفرینان یک شرط لازم برای بهره‌گیری کامل از فرصت‌های سرمایه‌گذاری است و اگر تضمینی برای حقوق مالکیت وجود نداشته باشد این نظام مالی کارآمد نیز در دسترس نخواهد بود. بنابراین، برای کارآفرینان دشوار خواهد بود که از فرصت‌های جدید استفاده نمایند (Henrekson, 2005). به‌طور کلی، می‌توان گفت وجود امنیت حقوق مالکیت در احقاق حقوق این نوع کسب و کارها بایستی سبب افزایش فعالیت‌های کارآفرینانه شود؛ بنابراین، نتایج پژوهش مبنی بر تأثیر منفی و معنادار امنیت حقوق مالکیت بر فعالیت‌های کارآفرینانه جدید و تثبیت شده شگفت‌آور است و بایستی در مطالعات مختلف برای شفاف‌سازی بیشتر مورد بررسی قرار گیرد. این در حالی است که نتایج پژوهش نیز نشان داد که امنیت حقوق مالکیت تأثیر منفی و معناداری بر نرخ خروج از کسب و کارها دارد که تأییدی بر استدلال‌های مذکور در خصوص تأثیر مثبت و معنادار امنیت حقوق مالکیت بر برخی از فعالیت‌های کارآفرینانه است. این یافته‌ها با نتایج مطالعات شاه‌آبادی و همکاران (1395) و بهور و همکاران (1398) همراستا می‌باشند. در راستای این نتایج پیشنهاد می‌شود دولت با تدوین و اجرای قوانینی در جهت حمایت از حقوق مالکیت، اجرای عادلانه قراردادهای حل و

فصل قابل قبول و دو جانبه دو طرف قرارداد، گام بردارد و با اتخاذ سیاست‌ها و ایجاد نهادهایی کارا، زمینه را برای نرخ تورم پایین و با ثبات فراهم آورد و با ایجاد فضای مناسب برای راه-اندازی کسب و کار و بهبود قوانین بازار کار در تسهیل ورود، خروج و جابه‌جایی نیروی کار، حس سرمایه‌گذاری افراد جامعه را افزایش، و زمینه را برای توسعه خوداشتغالی فراهم نماید.

نتایج پژوهش بیانگر این بود که متغیر دسترسی به پول سالم تأثیر مثبت و معناداری بر فعالیت‌های کارآفرینانه جدید و ثبت شده دارد. این یافته با نتایج مطالعات شاه‌آبادی و مرادی (1395) و بهور و همکاران (1398) مطابقت دارد. با این وجود نتایج پژوهش نیز نشان داد که متغیر دسترسی به پول سالم تأثیر منفی و معناداری بر فعالیت‌های کارآفرینی نوظهور و نوپا دارد و تأثیر مثبت و معناداری بر نرخ خروج از فعالیت‌های کارآفرینانه دارد که با نتایج مطالعات پیشین در تضاد است. در توجیه این یافته شاید به جرأت بتوان گفت؛ بسیاری از کسب‌وکارها و بنگاه‌های تولیدی در ایران در شرایط ناسالم، متشنج و نابسامان و با استفاده از رانت ایجاد شده-اند، لذا این نوع فعالیت‌های رانتی جهت افزایش سود بیشتر، نیاز به بی‌ثباتی قیمتی دارند. در نتیجه می‌توان گفت شاید دلیل به‌دست آمدن این نتیجه، در دسترس نبودن پول سالم در ایران باشد که با وجود شرایط ثبات نسبی قیمت‌ها، نرخ خروج از کسب‌وکار افزایش می‌یابد. در کل، این نتیجه غیرقابل پیش‌بینی بود و برای شفاف‌سازی بیشتر آن بایستی در آینده مطالعاتی در این راستا طراحی و اجرا شود. در این راستا، پیشنهاد می‌شود که دولت برای رسیدن به ثبات قیمتی، کاهش نرخ تورم تلاش کند تا زمینه جهت جذب سرمایه‌گذاری خارجی و توسعه فعالیت‌های کارآفرینانه فراهم گردد.

یافته‌های پژوهش نشان داد که متغیر آزادی تجارت خارجی تأثیر مثبت و معناداری بر فعالیت‌های کارآفرینانه نوظهور و نوپا و تأثیر منفی و معناداری بر نرخ خروج از کسب و کارهای کارآفرینانه دارد. این یافته با نتایج مطالعات چاری و دیکسیت (2015)، شاه‌آبادی و مرادی (1395) و بهور و همکاران (1398) مطابقت دارد. علی‌رغم این نتایج، یافته‌های پژوهش نیز بیانگر این بود که متغیر آزادی تجارت خارجی تأثیر منفی و معناداری بر فعالیت‌های کارآفرینانه جدید و ثبت شده دارد که با نتایج مطالعات پیشین در تضاد است. نظر به این که

وجود بازارهای تجاری آزاد فرصت‌های بیشتری برای اشتغال و بهره‌برداری از فرصت‌ها ایجاد کرده و با در دسترس قرار دادن سرمایه و جریان آزاد مالی در سطح ملی و بین‌المللی، از آن‌ها پشتیبانی می‌کند (Kuckertz, et.al, 2016; Dereli, 2015). علی‌رغم این، وجود آزادی تجارت خارجی در ابتدای یک فعالیت تازه تأسیس نیز با ورود کالاهای وارداتی مانعی برای این نوع فعالیت ایجاد نموده و در نتیجه باعث تضعیف فعالیت این نوع کسب و کارها می‌شود. در این راستا، پیشنهاد می‌شود برای توسعه فعالیت‌های کارآفرینانه قوانین و مقررات مناسب در جهت آزادسازی تجارت خارجی برای فعالیت‌های کارآفرینانه تدوین شود؛ چرا که آزادی تجارت خارجی در کشور انحصاری است و تمام محصولات و کالاهای تولیدی کارآفرینانه قابل معامله در بازارهای جهانی نیستند.

درنهایت، یافته‌های پژوهش بیانگر این بود که تنظیم قوانین و مقررات تأثیر منفی و معناداری بر چرخه فعالیت‌های کارآفرینانه دارد. این یافته برخلاف نتایج پژوهش‌های هیمن و همکاران (2012)، چاری و دیکسیت (2015)، بودریوکس و همکاران (2019) و بهور و همکاران (1398) می‌باشد. دلیل این اختلاف ممکن است به دلیل جوامع آماری متفاوت باشد؛ چرا که مطالعات مذکور در کشورهای نوآوری‌محور و کارآیی‌محور انجام شده‌اند که شرایط آنان با کشور ایران به عنوان یک اقتصاد عامل‌محور (منبع‌محور) متفاوت است. در کل، می‌توان اظهار نمود که به دلیل قوانین و مقررات دست‌وپاگیر اداری که برای تثبیت موقعیت فعالیت‌های کارآفرینانه در ایران وجود دارد، چرخه فعالیت‌های کارآفرینانه در کشور مختل شده و موجب توقف و عدم ثبات این نوع فعالیت‌ها می‌شود. بنابراین، لازم است که با پیروی از کشورهای پیشرو و با توجه به شرایط بومی و محلی کشور در جهت تدوین قوانین و مقرراتی که حامی فعالیت‌های کارآفرینانه در کشور باشند، اقدام شود.

محدودیت‌های پژوهش و پیشنهادهایی برای مطالعات آتی

یکی از مهم‌ترین محدودیت‌های پژوهش حاضر مربوط به نوع داده‌ها است؛ نظر به این داده‌های این مطالعه از پایگاه داده‌های سازمان دیده‌بان جهانی و مؤسسه فریز گرفته شده است که هر ساله به ترتیب به بررسی و پایش میزان کارآفرینی و شاخص آزادی اقتصادی در سطح

جهان می‌پردازند؛ بنابراین، امکان خطا در داده‌ها وجود دارد، چرا که به دلیل گستردگی مطالعاتی امکان مطالعه دقیق تمام ابعاد متناسب با نواحی جغرافیایی کشور وجود ندارد. در این راستا، به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود که با طراحی مطالعاتی طولی در جهت ارزیابی فعالیت‌های کارآفرینانه و شاخص آزادی اقتصادی در کشور اقدام کنند. نتایج این‌گونه مطالعاتی می‌تواند با درصد خطای کمتری ارتباط بین شاخص‌های آزادی اقتصادی و فعالیت‌های کارآفرینانه را در کشور نشان دهد. محدودیت دیگر، در ارتباط با جدا بودن فعالیت سازمان دیده‌بان جهانی کارآفرینی و مؤسسه فریز است؛ در واقع، این مؤسسات در زمان‌های متفاوت و از شرکت‌ها و افراد مختلفی اطلاعات را جمع‌آوری می‌کنند که این مورد می‌تواند بر دقت نتایج تأثیر بگذارد. در این راستا، به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود که در تحقیقات خود به صورت همزمان به بررسی فعالیت‌های کارآفرینی در بین افراد و شرکت‌های مختلف و همچنین ارزیابی دیدگاه آن‌ها نسبت به شاخص‌های آزادی اقتصادی در کشور اقدام شود. افزون بر این، پیشنهاد می‌گردد که از داده‌های مؤسسات دیگر جهت شفاف‌سازی بیشتر موضوع استفاده گردد.

منابع

- انتظاری، یعقوب (1397). "زیست‌بوم کارآفرینی نوآورانه: الگوی عمومی و پیام‌هایی برای ایران"، توسعه کارآفرینی، 11(1): 21-40.
- ایمانی‌پور، نرگس و زیودار، مهدی (1387). "بررسی رابطه‌ی گرایش به کارآفرینی شرکتی و عملکرد"، توسعه کارآفرینی، 1(2): 11-34.
- بهور، شهین؛ نادری، نادر و فتاحی، شهرام (1398). "آزادی اقتصادی و فعالیت‌های کارآفرینانه نوآورانه"، فصلنامه مدیریت نوآوری، 8(2): 1-20.
- رضائی، مهدی (1399). "بررسی آزادی اقتصادی جهانی و جایگان ایران در آن با تمرکز بر مؤلفه‌های آزادی تجارت بین‌الملل". گروه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی خارجی، وزارت صنعت، معدن و تجارت.
- زیوری، امینه؛ محمدی خیاره، محسن و مظهری، رضا (1398). "تاثیر دسترسی به منابع مالی بر فعالیت‌های کارآفرینانه: مقایسه کشورهای منتخب توسعه‌یافته و در حال توسعه"، توسعه کارآفرینی، 12(4): 561-580.
- شاه‌آبادی، ابوالفضل و مرادی، علی (1395). "اثر متقابل فراوانی منابع طبیعی و آزادی اقتصادی بر سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در کشورهای منتخب صادرکننده‌ی نفت"، تحقیقات اقتصادی، 51(4): 831-858.
- عیسی‌زاده، سعید و مهرانفر، جهانبخش (1391). "نقش نهادها در شکل‌دهی کارآفرینی در کشورهای منتخب جهان"، پژوهشنامه اقتصادی، 12(44): 199-212.
- فدائی، مهدی و کاظمی، شایسته (1391). "بررسی اثرات رشد سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر سطح اشتغال در ایران (مدل خودتوضیح با وقفه‌های گسترده ARDL)"، پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، 3(9): 71-784.
- کریمی، محمدشریف؛ خانزادی، آزاد و چشم‌آغیل، مسعود (1398). "بررسی رابطه بین باروری، مشارکت نیروی کار زنان و رشد اقتصادی (مطالعه تطبیقی ایران و کشورهای عضو گروه 7)"، جامعه‌شناسی ایران، 19(1): 149-171.
- متوسلی، محمود (1395). "پیش‌درآمدی بر فرایند خلق بی‌بدیل (ناولتی) در توسعه اقتصادی و کارآفرینی"، توسعه کارآفرینی، 9(1): 177-195.

محمدزاده، یوسف؛ حکمتی فرید، صمد و میرعلی اشرفی، کبری (1395). "بررسی تأثیر آزادی اقتصادی بر توسعه کارآفرینی در کشورهای منتخب"، توسعه کارآفرینی، 9(2): 376-357.

مدرسی عالم، زهره و داودی، آزاده (1393). "شاخص‌های دیده‌بان جهانی کارآفرینی و ارزیابی آن در ایران، (طی سال‌های 1378-1391)"، سیاست‌های مالی و اقتصادی، 8(2): 125-145.

- Boudreaux, C. J., Nikolaev, B. N., & Klein, P. (2019). Socio-cognitive traits and entrepreneurship: The moderating role of economic institutions. *Journal of Business Venturing*, 34(1), 178-196.
- Bradley. S.W and Klein. P.G. (2016). Institutions, Economic Freedom, and Entrepreneurship: The Contribution of Management Scholarship. *Academy of Management Executive*, 30(3), 211-221.
- Chari, M. D. & Dixit, J. (2015). Business groups and entrepreneurship in developing countries after reforms. *Journal of Business Research*, 68(6), 1359- 1366.
- Dereli, D. D. (2015). Innovation management in global competition and competitive advantage. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 195, 1365-1370.
- Doran.J, McCarthy.N, O'Connor.M. (2018). The role of entrepreneurship in stimulating economic growth in developed and developing countries. *Cogent Economics & Finance*, 6 (1), 1-14.
- Global Entrepreneurship Monitor (2017). Improvement-Driven Opportunity Entrepreneurial Activity: Relative Prevalence. Data retrieved August 20, 2014, from: Key Indicators. <http://www.gemconsortium.org/Data>
- Guzman, J., & Stern, S. (2016). The state of American entrepreneurship: New estimates of the quantity and quality of entrepreneurship for 15 US states, 1988–2014 (NBER Working Paper No. 22095). Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.
- Haltiwanger, J., Jarmin, R. S., & Miranda, J. (2013). Who creates jobs? Small versus large versus young. *Review of Economics and Statistics*, 95(2), 347–361.
- Henrekson, Magnus. (2005). Entrepreneurship: A Weak Link in the Welfare State? *Industrial and Corporate Change* 14(3), 437-467.
- Hernán Herrera-Echeverri, Jerry Haar, Juan Benavides Estévez-Bretón (2013). Foreign direct investment, institutional quality, economic freedom and entrepreneurship in emerging markets. *Journal of Business Research* 73, 11-20.
- Kuckertz .A, Berger. E.S.C, Mpeqa.A. (2016).The more the merrier? Economic freedom and entrepreneurial activity. *Journal of Business Research*. 69(4), 1288-1293 .
- Lall, S. (2004). The employment impact of globalization in developing countries. *Understanding Globalization, Employment and Poverty Reduction*. New York: Palgrave Macmillan, 73-101.
- McMillan, J., & Woodruff, C. (2002). The central role of entrepreneurs in transition economies. *Journal of Economic Perspectives*, 16(3), 153–170.
- Reynolds Paul D. and Curtin Richard T. (2008). *Business Creation in the United State: Panel Study of Entrepreneurial*.
- Stam, E., & Nooteboom, B. (2011). *Entrepreneurship, Innovation and Institutions*. In *Handbook of Research on Innovation and Entrepreneurship*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing. DOI: <https://doi.org/10.4337/9781849807760.00036>